

Důvěra v soudce jako funkce důstojnosti soudce: Proč má být soudce důstojný a co to znamená?

LINDA TVRDÍKOVÁ*

The judicial profession and its dignity. Why should a judge be dignitary and what does it mean?

Summary: *The concept of dignity is certainly central to understanding the role of the judge, or the judicial profession, in society. This concept, undefined at the level of Czech legislation, may seem difficult to grasp on the one hand, but on the other hand we are able to use it in common parlance. And if we search for its analysis in Czech literature, we will not find much information on it. Individual articles that touch upon the concept of the dignity of the judge always focus on a particular aspect, which they analyse in more detail. Thus, a more comprehensive view of it is still missing. The aim of this text is to provide a theoretical overview, which is lacking in the Czech legal environment, and which can serve as a basis for further research into the concept of judicial dignity. We will examine it through the function it is supposed to perform. This, in our view, will be the creation and maintenance of confidence in the judiciary.*

Key words: *profession, ethics, judicial dignity, codes, confidence*

Koncept důstojnosti je zcela jistě centrálním pro chápání role soudce, či profese soudce, ve společnosti. Tento na úrovni českých právních předpisů nedefinovaný koncept se může zdát na jednu stranu těžko uchopitelný, na stranu druhou jsme jej v rámci běžné mluvy schopni používat. A pokud po jeho analýze budeme pátrat v české odborné literatuře, pak k němu mnoho informací nenalezneme. Jednotlivé články, které se konceptu důstojnosti soudce dotýkají, se zaměřují vždy na nějaký konkrétní aspekt, který blíže analyzují. Někaký ucelenější pohled na něj stále chybí.

Co však můžeme říci, je, že lze tento koncept zařadit mezi koncepty, se kterými se setkáváme, diskutujeme-li soudcovskou etiku.

Pokud se podíváme na problematiku soudcovské etiky, pak již nějaké texty nalézt i v našem prostředí můžeme, byť jich asi nebude tolik, kolik by si toto zásadní téma zasloužilo, na což poukázala například Eliška Wagnerová, když označila za problém to, že se o těchto „*problematických otázkách (... právníkové etiky) nevede diskuze.*“¹ Cílem tohoto textu je zpracovat teoretický přehled, který v českém právním prostředí chybí, na základě kterého by bylo možné začít nejen vést tuto diskusi, ale který může rovněž sloužit jako teoretický základ pro další zkoumání konceptu důstojnosti soudce, kde by se dalo uvažovat o tom, že by se to, k čemu dospějeme, dalo ověřit například empiricky.²

* Autorka působí na katedře právní teorie PF MU. E-mail: Lindatvrdikova@seznam.cz. Tento text vznikl v rámci grantového projektu Grantové agentury České republiky číslo GA20-10171S „Využití metod sociální reprezentace v analýze právních konceptů“.

¹ HAUPTFLEISCHOVÁ, I. Chování a jednání soudce „mimo talár“ jako kárné provinění z pohledu samotných soudců. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2015, číslo 3, str. 290. Tohoto problému si všímá například i Tomáš Friedel, který ve svém článku upozorňuje na to, že „diskuzi o profesní etice soudců není v České republice věnováno příliš pozornosti, a pokud jí pozornost věnována je, zaměřuje se zejména na otázky abstraktního rázu ve smyslu nastavení mechanismů fungování (správy) soudnictví. Objeví-li se v debatě o profesní etice soudců příklady konkrétních soudcovských selhání, nastává zpravidla paradoxní situace. Jednotlivé příklady z praxe, namísto toho, aby debatu prohlubovaly a testovaly hranice jejich obecných rámců, způsobují, že se debata stává ještě povrchnější. Na vině takových výstupů jsou dva důvody, komplementárně spojené. Za prvé se jedná o již zmíněnou skutečnost, že tématu profesní etiky soudců (a právníků vůbec) věnují stejně tak právní praktici, jakož i akademici nemnoho pozornosti. Za druhé jde o způsob vedení diskuze. Prostor uvolněný sotva patrným zájmem právníků vyplňují média, která se přirozeně orientují na novinářsky atraktivní případy.“

FRIEDEL, T. Jak čeští soudci (ne)smí jednat. Praxe kárného soudu ve věcech kárných řízení se soudci v letech 2008 – 2014. *Jurisprudence*, 2015, číslo 1, str. 15.

² Na tomto místě je vhodné zmínit, že empirický přístup, který v tomto textu zvolíme, má rovněž svá úskalí, jak upozornil ctěný recenzent. Můžeme se totiž tázat, zda mají být všechna relevantní pro to, jak má „důstojný“ soudce vypadat a jak má jednat. Jak dále v textu budeme rozebírat, při souzení na důvěryhodnost hraje svou roli například i tvar tváře a účes – toto bychom mohli dovést ad absurdum k tomu, že bychom soudcům doporučovali, jaký stříh vlasů a účes mají zvolit, aby to přispělo k jejich důvěryhodnosti a důstojnosti.

Jak víme, tak profese³ jsou specifické tím, že máme normativní očekávání,⁴ jak by měl jedinec vykonávající profesi jednat nebo jak by se měl chovat, v některých případech například i v osobním životě. Oproti tomu máme-li běžného zaměstnance, který si odpracuje daný čas ve svém zaměstnání, pak není výkonem tohoto zaměstnání limitován ve svém osobním životě. V tomto textu se pak zaměříme na to, proč tomu tak je, kde budeme argumentovat, že toto má spojitost s tím, že v rámci naší sociální reality je pro fungování institucí a systému důležitá důvěra. Na základě toho pak budeme zkoumat neurčitý pojem „důstojnosti soudce“, neboť budeme předpokládat, že právě i ona, vedle nestranosti a nezávislosti, má sloužit k budování této důvěry.

Prostřednictvím identifikování této funkce, kterou má „důstojnost“ plnit, tedy udržení (či budování) důvěry občanů, budeme, dle názoru autorky, schopni dovodit alespoň některé aspekty „důstojnosti soudce“. K tomu, abychom byli schopni je spatřit, bude nutné vysvětlit, o jaké důvěře hovoříme a co k ní může přispívat. K tomu využijeme zjištění vědců, kteří se důvěrou a s ní spojenou důvěryhodností osob zabývají.

V závěrečné části se částečně vymejíme proti názoru Martina Haply,⁵ který argumentuje, že soudce může dělat i divné věci, pokud to neohrozí „funkčnost“ justice jako takové, kde touto funkčností rozumí to, že soudci budou rozhodovat nezávisle a nestranně. Poukážeme na to, že nestrannost a nezávislost rozhodování jsou zcela jistě základními a důležitými prvky fungování justice, ale že kromě nich je zásadní i důstojnost, která má společně s nimi přispívat k důvěře občanů. Můžeme totiž s Haplou souhlasit, že se v případě omezování chování soudců v jejich osobním životě jedná o zásadní zásah do jejich soukromé sféry života, a proto bychom měli být ostražití a k tomuto omezování mít

dostatečně silné důvody. Na rozdíl od něho budeme zvažovat důstojnost ve vztahu k důvěře občanů a budeme argumentovat, že právě neohrožení této důvěry může být oním dostatečně silným důvodem.

Profese soudce a důvěra

Pro výkon profese soudce je nutné, aby měl člověk patřičné vzdělání. Toto vzdělání samo o sobě nestačí, ale je potřeba mít i praxi. Osoba, která se chce soudcem stát, musí absolvovat „přípravnou službu“⁶, která trvá 36 měsíců.⁷ Pokud se však zaměříme na podmínky pro ustavení do funkce soudce, pak zde nalezneme předpoklad, který v případě ostatních právnických profesí nenalezneme. Tím je explicitní odkaz zákona na morální vlastnosti uchazeče, které mají být zárukou toho, že bude svou funkci řádně vykonávat.⁸

Mohli bychom se pak tázat, co má být těmito „morálními vlastnostmi“. Veřejná ochránkyně práv Anna Šabatová v jejích připomínkách k návrhu zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, uvádí, že se při výkladu tohoto kritéria může „vycházet například z Memoranda o výběru kandidátů na soudce Nejvyššího správního soudu“⁹ (dále jen „Memorandum“). V tomto Memorandu nalezneme odkaz na to, že „soudci (...) by měli být lidé moudří, uvážliví, odvážní, s pevným charakterem a hlubokým smyslem pro spravedlnost, vybavení navíc silnou vůlí pro její hledání a nalézání.“¹⁰ Je zde zdůrazněna i společenská odpovědnost, kterou soudci mají, a to, že jejich rozhodování a rozhodnutí budou podrobena veřejné kritice.¹¹

Na základě toho uvádějí pět kategorií klíčových vlastností, které musí kandidát mít. Mezi nimi nalezneme i osobnostní kvality a charakter, kde jsou uváděny „morální integrita, objektivita, odvaha, dobrý úsudek,

³ Více k tomu, co to profese je, možno nalézt zde: NESVADBA, P. K filosofickým předpokladům profesní etiky (pojmové a koncepční zamyšlení). *Paideia: Philosophical e-journal of Charles university*, 2019, Vol. XVI, Issue 3, str. 1–13. Nesvadba na tomto místě odkazuje na publikace *Profesní etika* od Heleny Janotové (JANOTOVÁ, H. *Profesní etika*. Praha 2005.) a *Profesní etika* od Josefa Dolisty (DOLISTA, J. *Profesní etika*. České Budějovice 2007).

⁴ Mezi profese, které se v souvislosti s tímto diskutují, patří lékaři, právníci, nebo například i učitelé. Viz např. KUCURADI, I. (Ed.) *Ethics of the Professions: Medicine, Business, Media, Law*. Berlin 1999. PETERSON, A., ARTHUR, J. *Ethics and the Good Teacher. Character in the Professional Domain*. London 2021. OAKLEY, J., COCKING, D. *Virtue Ethics and Professional Roles*. Cambridge 2003.

⁵ HAPLA, M. Může soudce dělat divné věci? Funkčnost soudnictví jako limit kárné odpovědnosti. *Jurisprudence*, 2020, č. 2, str. 40–45.

⁶ Viz např. § 109 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

⁷ Ustanovení § 110 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

⁸ Ustanovení § 60 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. „Soudcem (...) může být ustanoven státní občan České republiky (dále jen ‚občan‘), který je plně svéprávný a bezúhonný, jestliže jeho zkušenosti a morální vlastnosti dávají záruku, že bude svou funkci řádně zastávat, (...)“

⁹ Připomínky veřejné ochránkyně práv k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Ze dne 20. května 2019. Dostupné na <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/23152_2019_MSp_O_soudech_a_soudcich_pripominiky_final.pdf>

¹⁰ Memorandum o výběru kandidátů na soudce pro Nejvyšší správní soud – zveřejnění pravidel. In: *Nejvyšší správní soud*. Dostupné na <<http://www.nssoud.cz/Memorandum-o-vyberu-kandidatu-na-soudce-pro-Nejvyssi-spravni-soud-zverejneni-pravidel/art/875?menu=382>>

¹¹ Tamtéž.

pokora, rozhodnost, schopnost a ochota učit se a dále se profesně rozvíjet.“^{12, 13} Odkaz na morální integritu soudce můžeme nalézt i v judikatuře Ústavního soudu, když „Ústavní soud (...) připomíná, že je s ohledem na řádné fungování demokratického právního státu třeba, aby funkce soudců vykonávaly pouze osoby s vysokou morální integritou, vědomé si vysoké míry své osobní odpovědnosti, jež je s jejich postavením spjata, a odhodlané vykonávat své povinnosti výhradně v souladu s principy právního státu a svým svědomím.“¹⁴

V tomto nálezu pak můžeme spatřit odkaz na osobní odpovědnost, které si mají být osoby vykonávající profesi vědomy a která je spjata s jejich svědomím. Stejně jako ostatní právnické profese, tak i soudci toto jejich vědomí o své odpovědnosti veřejně manifestují složením slibu. Ten se však od slibu ostatních profesí liší. Soudci slibují „na svou čest a svědomí, že se budu řídit právním řádem České republiky, že jej budu vykládat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a že v souladu s ním budu rozhodovat nezávisle, nestranně a spravedlivě.“¹⁵ Soudce slibuje nejen to, že se bude řídit právním řádem, ale i to, že ho bude **vykládat** podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.¹⁶ Na tomto místě můžeme vidět jistou paralelu s Dworkinovým pojetím úkolu a úlohy soudce, kde soudce píše další kapitolu v románu a má dbát na to, aby byla co nejlepší, aby právo vykládala v tom nejlepším možném světle.¹⁷

V tomto slibu pak nalézáme i odkaz na nestrannost a nezávislost, kde soudci nejen že mají být nestranní a nezávislí, ale „dbají na

zdání nestrannosti.“¹⁸ K tomuto zdání nestrannosti přispívá například to, že se soudci veřejně nevyjadřují k případům, které řeší, nebo by se měli s opatrností vyjadřovat k reformám, které mají zasáhnout do soudnictví.¹⁹ Nezávislost soudců a jejich rozhodování je pak rovněž spatřována jako jeden ze základních prvků v demokratických státech. Soudci totiž musí být nezávislí na ostatních státních orgánech a složkách státní moci, což souvisí s principem dělby moci.²⁰ Požadavek na nezávislost soudnictví je zakotven v českém právním řádu přímo v textu Ústav, konkrétně v čl. 81: „Soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy.“²¹ Podle Ústavního soudu je pak „nezávislost soudců (...) systémová a zcela nezbytná podmínka efektivního fungování justice (...)“.²²

Soudci a moc soudní obecně má totiž fungovat jako pojistka proti expanzi moci, má být brzdou a protiváhou k „extrémním projevům legislativní a exekutivní moci.“²³ Evropský soud pro lidská práva v této souvislosti uvádí, že vzhledem k této nezávislosti soudů, vzhledem k tomu, že nejsou soudci voleni v demokratických volbách²⁴ jako například zástupci do zákonodárných těles, je pak pro moc soudní velice důležité to, zda v ní mají občané **důvěru**. Soudnictví totiž plní „zvláštní úlohu (...) ve společnosti, kde vystupuje jako garant spravedlnosti a základních hodnot právních států“,²⁵ a aby mohlo docházet k úspěšnému plnění těchto povinností, pak se „musí těšit **důvěře** veřejnosti.“²⁶ Ostatně i schopnost vyvolávat respekt a důvěru je zmíněna v klíčových vlastnostech v Memorandu²⁷.

¹² Odkaz na další vzdělávání a rozvíjení schopností a dovedností nalezneme i v zákoně, kdy je zmiňováno zvyšování odbornosti soudců. Viz např. § 124 odst. 1 písm. b) a c), § 125 odst. 1 písm. b) a c), § 126 odst. 1 písm. d) a e) zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

¹³ Memorandum o výběru kandidátů na soudce pro Nejvyšší správní soud – zveřejnění pravidel.

¹⁴ *Nález Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2008 sp. zn. III. 1076/07.*

¹⁵ Ustanovení § 62 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

¹⁶ Například Brian Leiter ve svém textu *The Role of Judges in Democracies: A Realistic View* uvádí různé příklady slibů soudců z různých zemí. V některých zemích soudci slibují, že budou sloužit pravdě a spravedlnosti. Například v Srbsku soudci slibují: „Čestně přísahám, že budu vykonávat své povinnosti v souladu s ústavou a zákony, a to podle svých nejlepších znalostí a schopností, ve službě pouze pravdě a spravedlnosti.“ V Německu pak slibují: „Přísahám, že budu vykonávat soudcovský úřad v souladu se Základním zákonem Spolkové republiky Německo a se zákony, že budu soudit podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, bez rozdílu, a že budu sloužit pouze pravdě a spravedlnosti – k tomu mi dopomáhej Bůh.“ Jako nejzajímavější pak uvádí slib maďarský, kde soudci slibují: „Tímto čestně přísahám, že budu svěřené případy posuzovat spravedlivě, nezaujatě, svědomitě, výhradně v souladu s právními předpisy a že při plnění svých povinností budu veden snahou prosazovat spravedlnost a rovnost.“ LEITER, B. *The Roles of Judges in Democracies: A Realistic View*. In: CHIASSONI, P., SPAIĆ, B. (eds.). *Judges and Adjudication in Constitutional Democracies: A View from Legal Realism*. Switzerland 2021, str. 7–35. Překlad vlastní.

¹⁷ DWORKIN, R. *Law's Empire*. Oxford 1986, str. 228–238.

¹⁸ Code of Judicial Ethics. ICC-BD/02-01-05. In: *International Criminal Court*. Dostupné na <https://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/A62EBC0F-D534-438F-A128-D3AC4CFDD644/140141/ICCBD020105_En.pdf>

¹⁹ Strengthening the Confidence in the Judiciary. In: *European Court of Human Rights*. Dostupné na <https://www.echr.coe.int/Documents/Seminar_background_paper_2019_ENG.pdf>

²⁰ *Strengthening the Confidence in the Judiciary*, c. d., str. 5.

²¹ Čl. 81 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

²² *Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 4029/19.*

²³ BAXA, J. Nezávislost soudů – kdo a proč ji má bránit, aneb kdo jsou ti útočníci. In: *Právní prostor*. Dostupné na <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/ustavni-pravo/nezavislost-soudu-kdo-a-proc-ji-ma-branit-aneb-kdo-jsou-ti-utocnici>>

²⁴ O tomto se někdy hovoří jako o „demokratickém deficitu“ moci soudní. Jak ale upozorňuje, podle názoru autorky trefně, Josef Baxa, tak je tato kritika nepřipadná. Jelikož v případě moci soudní se jedná o to, že hlídá to, že zde je „vláda práva“, a nikoli o to, že je zde „vláda většiny“. Srov. BAXA, c. d.

²⁵ *Strengthening the Confidence in the Judiciary*, c. d., str. 5.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Memorandum o výběru kandidátů na soudce pro Nejvyšší správní soud – zveřejnění pravidel, c. d. Odkaz na důvěru v soudnictví pak nalezneme i v samotném zákoně o soudech a soudcích. Viz např. § 87 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, nebo v Bod III. Etický zásad chování soudce, c. d.

Důstojnost soudce – její funkce

Pokud se podíváme na etické kodexy týkající se soudců, nebo i na zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, tak se důstojnost soudce jeví jako samostatná kategorie vedle nestrannosti, nezávislosti či odbornosti. To můžeme dovozovat z toho, že v Zásadách je důstojnost rozebírána v samostatném bodě,²⁸ nebo v případě kárného provinění je uvedeno „zaviněné chování či jednání, jímž soudce narušuje důstojnost soudcovské funkce“²⁹ samostatně vedle zaviněného chování či jednání, které „ohrožuje důvěru v nezávislé, nestranné, odborné a spravedlivé rozhodování soudů.“³⁰ Všechny tyto principy však směřují k tomu, aby veřejnost měla v soudnictví důvěru, to je jejich společným jmenovatelem.

Na tomto místě je rovněž vhodné hned na úvod poznamenat, že důstojnost soudce nesmíme zaměňovat a spojovat s důstojností obecně, která jest fundamentální kategorií v lidskoprávním diskurzu. V případě důstojnosti soudce tak nepracujeme s onou „přirozenou“ důstojností lidských bytostí, na kterou odkazují lidskoprávní dokumenty³¹ a která je zdrojem přirozených práv. Naopak, výkon funkce soudce jednotlivce zavazuje a v některých případech zasahuje i do jeho politických práv. Důstojnost soudce společně s požadavkem nestrannosti a nezávislosti směřuje spíše k tomu, aby se jedinec tuto profesi vykonávající ve svém chování, jednání a vystupování omezoval, a to nejen při přímém výkonu funkce, ale i mimo ni.³² I soudci mají práva jako každý jiný občan, jako jsou práva politická, kterými jsou svoboda projevu³³, přesvědčení³⁴, sdružování³⁵, či

shromažďování³⁶, ale soudce, jak bylo výše naznačeno, musí i v rámci těchto jednat uvážlivě a na základě toho, že vykonává funkci soudce, se musí i při výkonu těchto práv chovat tak, aby nenarušil důstojnost této funkce, či aby jeho jednání a chování nevzbuzovalo dojem, že soudce nebude nestranný, či že není nezávislý.³⁷ U výkonu těchto práv je zřejmé to, že důstojnost soudce oproti důstojnosti lidských bytostí s sebou nese jistá omezení.³⁸

Můžeme se tázat, proč je jedinec vykonávající funkci soudce takto omezován a proč je důležité, jak se chová a jak vystupuje nejen v budově soudu, ale i mimo ni. Odpovědí, kterou na tuto otázku poskytneme, je to, že v případě soudců (nejen) je velice důležité to, aby v řádný výkon jejich funkce měla důvěru i společnost jako celek. Právě skrze tento koncept důvěry a s ní spojené důvěryhodnosti následně vymezíme alespoň některé aspekty konceptu „důstojnosti soudce“. V následujících řádcích se tak budeme věnovat nejprve důvěře. Poukážeme na to, proč je v tomto případě tak důležitá a jakým způsobem ji můžeme vzbuzovat, tedy jak působit důvěryhodně. Z toho následně budeme moci dovodit, jak by zřejmě měl vypadat, chovat se a jednat důstojný soudce.

Důvěra

V předešlých řádcích jsme si mohli povšimnout, že se ve spojitosti s výkonem funkce soudce poměrně často skloňuje pojem důvěry. My s ním v tomto textu pracujeme jako s ústřední funkcí toho, k čemu má směřovat – mimo jiné – i důstojné vykonávání funkce soudce. To, aby lidé měli důvěru v společenský

²⁸ Bod IV. Etických zásad chování soudce, c. d.

²⁹ Ustanovení § 87 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., zákon o soudech a soudcích.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Viz např. Preamble Všeobecné deklarace lidských práv. Dostupné na <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/czc.pdf>

³² Například v Bangalorských principech nalezneme přímo odkaz na to, že soudce musí přijmout jistá osobní omezení, která se mohou z pohledu běžných občanů zdát jako zatěžující, ale soudce tak má činit s vědomím si své odpovědnosti a toho, že je pod neustálou kontrolou veřejnosti, dobrovolně. Soudce se pak má chovat zejména tak, aby jeho chování a jednání bylo v souladu s důstojností jeho funkce. (Bod 4.2 Bangalorských principů chování soudce. Bangalore Principles of Judicial Conduct.) Na důstojné vystupování, a to jak při výkonu funkce, tak i v osobním životě, pak odkazují i Zásady. V nich nalezneme, že „důstojné vystupování při výkonu funkce i v soukromém životě je pro každého soudce samozřejmostí.“ (Zásady chování soudce schváleny 15. Shromážděním zástupců sekci SU ČR, Brno 26. 11. 2005. In: *Soudcovská unie České republiky*. Dostupné na <https://www.soudci.cz/o-nas/eticke-zasady-chovani-soudce.html>)

³³ Čl. 17 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

³⁴ Čl. 16 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

³⁵ Čl. 20 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

³⁶ Čl. 19 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

³⁷ Bod 4.6, Bangalore Principles of Judicial Conduct, c. d. „A judge, like any other citizen, is entitled to freedom of expression, belief, association and assembly, but, in exercising such rights, a judge shall always conduct himself or herself in such a manner as to preserve the dignity of the judicial office and the impartiality and independence of the judiciary.“

³⁸ Můžeme si například představit situaci, kdy by se soudce zúčastnil nějaké protivládni demonstrace. To by jako běžný občan samozřejmě mohl, a pokud by cítil svou občanskou povinnost vyjádřit nesouhlas, pak dokonce možná musel, aby neměl špatné svědomí, že nevyjádřil svůj názor veřejně. Pokud se však jedná o soudce, můžeme zvažovat, zda by jeho účast na takové akci nezavdala příčinu pochybovat o jeho nestrannosti. Stejně pak můžeme uvažovat například i v případě výkonu svobodného projevu – běžný občan se může vyjadřovat a běžně se nejrůznějšími způsoby vyjadřuje k politické situaci v České republice. Ať už například v restauračním zařízení, kde se seje s dalšími občany a diskutují tyto otázky, nebo prostřednictvím komentářů či příspěvků na sociálních sítích, či u článků na internetu. V případě soudce opět můžeme mít pochyby, zda by to nemohlo vzbudit dojem, že nebude řádně vykonávat svou funkci a nebude nestranný. Jak ale vidíme, tato omezení vyplývají a jsou spojena spíše s požadavkem nestrannosti než s důstojností funkce soudce jako takové. S důstojností je pak, dle názoru autorky, spíše spojeno to, jakým způsobem své názory soudce prezentuje.

systém, považují mnozí autoři³⁹ za velice důležitou podmínku fungování společnosti jako takové. Pokud by lidé totiž neměli v společenský systém důvěru,⁴⁰ pak pokud bychom chtěli tento systém zachovat, by bylo potřeba velké síly a donucování k dodržování pravidel stanovených v rámci tohoto systému.⁴¹ To by, jak asi uznáme, nebylo zcela v souladu s hodnotami a principy demokratických států, a navíc by to bylo více nákladné, časově náročné a méně flexibilní řešení, které by i tak nezaručovalo stabilitu systému.⁴²

Když se diskutuje důvěra, pak se hovoří o dvou základních typech, a to osobní („*personal*“), někdy také označované jako interpersonální, a neosobní („*impersonal*“), která bývá někdy označována jako důvěra v instituce či systémy. Asi prvním, kdo v rámci sociologie rozdělil důvěru na tyto dva typy – na důvěru interpersonální a důvěru v instituce –, je G. Simmel. Pokud Simmel hovoří o interpersonální důvěře, pak zdůrazňuje princip důvěry („*trust*“), když pak hovoří o důvěře v instituce a systém jako takový, tak zdůrazňuje princip důvěry jako spoléhání se na instituce či systém („*confidence*“). Simmel si všímá toho, že v moderních společnostech dochází v důsledku sociální diferenciaci ke změně charakteru důvěry. Podle něho jsme čím dál více nuceni spoléhat se nikoli na důvěru v druhé lidi jako takové, ale spoléhat se na ně pouze v rámci výkonu nějaké jejich sociální role, to pak nazývá kontextuální důvěrou.⁴³ Nejedná se tak o obecnou důvěru, ale o spoléhání se na ně pouze v některých ohledech.⁴⁴

V některých případech je pro nás ale důležité nejen to, že daná osoba dobře odvede svou práci, ale k tomu, abychom byli přesvědčeni, že ji dobře odvádí, je pro nás určující i to, jakým člověkem tato osoba je, nebo jakým člověkem se nám jeví. Toto se zdá být důležitým momentem, právě pokud diskutujeme profese, kde svou roli hrají i vlastnosti

(alespoň domnělé vlastnosti) dané soby. I přesto můžeme hovořit o kontextuální důvěře, kde například soudci důvěřujeme, že rozhodne nestranně, nezávisle a spravedlivě, ale nemusíme mu důvěřovat obecně a spoléhat se na něho v jiných životních situacích, neboť s ním běžně nepřicházíme do styku.

Jelikož v tomto textu pokládáme důvěru za jednu z klíčových funkcí, ke které má směřovat mimo jiné i požadavek na důstojné vykonávání funkce, tak si tuto blíže představíme. Poukážeme na rozdílnost budování důvěry osobní a neosobní, kde pro nás v rámci tohoto textu, jak uvidíme, bude relevantní zejména důvěra neosobní.

Osobní důvěra

Osobní důvěru si, jak označení napovídá, budujeme ve vztazích s osobami, které známe osobně a dlouhodobě s nimi přicházíme v běžném životě do kontaktu. Vytvoření důvěry je velice důležité, neboť „důvěru můžeme slíbit, nebo může být získána, ale nemůže být nařízena.“⁴⁵ My tuto získáváme prostřednictvím toho, jak s ostatními členy komunity jednáme a jak se chováme, jinými slovy při společenských interakcích. Tyto společenské interakce jsou pak hlavním zdrojem informací, na základě kterých si o nás ostatní vytvářejí představu a my si na základě nich vytváříme představu o nich.⁴⁶ Z toho, jak se jedinec choval v minulosti, usuzujeme na to, jak se pravděpodobně bude chovat v přítomnosti a budoucnosti, pokud nastane podobná situace.

Dalším důležitým zdrojem, který využíváme k vytváření obrazu druhých, s kterými přicházíme do kontaktu a s kterými bychom mohli vstoupit do nějakého vztahu, jsou pak i informace, které o nich získáváme od dalších osob. Při vytváření důvěry se pak zdá být důležitá i reputace – to, jak působíme na naše okolí a jak o nás lidé v našem okolí

³⁹ Např. BOK, S. *Lying: Moral Choice in Public and Private Life*. Hassocks 1979, str. 26–27, HIRSCH, F. *Social Limits to Growth*. London 1977, CARNEVALE, D. G., WECHSLER, B. *Trust in Public Sector. Individual and Organizational Determinants. Administration and Society*, 1992, No. 23, str. 471–494, SHAPIN, S. *A Social History of Truth*. Chicago 1994, str. 36, HABERMAS, J. *The Theory of Communicative Action*. Boston 1984, KEANE, J. *Public Life and Late Capitalism*. Cambridge 1984, str. 159.

⁴⁰ Podle Boka je to právě důvěra, která utváří všechny složky a prvky lidského života. BOK, c. d., str. 31. Uvádí, že „důvěra je atmosférou, ve které se (lidským bytostem) daří (...). Když je narušena, tak trpí celá komunita, a když je zcela zničena, tak se společnost rozpadá a hrouští.“ Tamtéž, str. 26–27.

⁴¹ MISZTAL, B. *Trust in Modern Societies*. Cambridge 1998, str. 70–71.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž, str. 52–53. Pokud je pro nás složité představit si, co znamená ona „kontextuální důvěra“, pak můžeme uvést následující příklad. Vezměme si, že si chceme nechat vyhotovit do pokoje skříň na míru. Budeme tak zřejmě vyhledávat nějakou nábytkářskou firmu nebo nějakého truhláře. Co nás bude zajímat, je pak to, jak umí pracovat s dřevem, zda má patřičné schopnosti a dovednosti právě v tomto. Pokud zjistíme, že ano, najdeme například hodně kladných recenzí na jeho/její práci, pak mu budeme důvěřovat, ale pozor – pouze v tom, že je schopen nám vyhotovit to, co si žádáme, v tomto našem modelovém případě vestavěnou skříň. Nebude to důvěra v jeho osobu v jakékoli situaci, nebudeme mu na základě toho věřit, že kdybychom byli v nouzi, tak nám pomůže. Toho, že v pozdně moderních společnostech dochází ke změně „důvěry“ směrem k důvěře v abstraktní systémy, kde tato důvěra v abstraktní systémy je nutnou podmínkou existence společnosti jako takové, si pak všímá například i Giddens. Ten tvrdí, že důvěra je do velké míry založena na víře ve správnost nějakých principů a také na důvěře v expertní vědění.

GIDDENS, A. *The Third Way: The Renewal of Social Democracy*. Cambridge 1998, str. 52.

⁴⁴ GIDDENS, c. d., str. 52–53.

⁴⁵ LIEBERMAN, J. K. *The Litigious Society*. New York 1981, str. 134.

⁴⁶ MISZAK, c. d., str. 19.

mluví. I na základě této naší „pověsti“ se pak zdáme být ostatním, kteří nás potkají a o této vědí, buď důvěryhodnými, či nikoli. Wolfe například spatřuje reputaci jako základ toho, proč jsme morální, když tvrdí, že „nejsme společenští, protože jsme morální, ale jsme morální, protože žijeme společně s druhými, proto se musíme opakovaně zodpovídat za to, kým jsme. Na moralitě záleží, protože máme reputaci, kterou si musíme chránit, musíme kooperativně spolupracovat s dalšími, (...)“⁴⁷ Pokud budeme mít nedobrou reputaci, pak se ostatním nebudeme jevit jako partner vhodný ke spolupráci, což může značně komplikovat náš život.

To, že je pro nás reputace v rámci sociálních interakcí důležitá a že jsme „morální“, neboť žijeme ve společenství s dalšími osobami, zdůrazňují například i Melamed a kol. ve svém výzkumu, kde uvádějí, že v rámci společnosti fungují krom mechanismů přímé reciprocity, kdy X obětuje něco pro Y, protože Y dříve obětovalo něco pro X, a všeobecné vzájemnosti, kdy X obětuje něco ve prospěch Y, protože před tím Z obětovalo něco pro X, i dávání kvůli dobré pověsti a odměnění reputace. V případě dávání kvůli dobré pověsti jde o to, že X obětuje i více, než by obětoval, kdyby nebyli přítomni ostatní členové, pro Y, protože se domnívá, že v budoucnu mu tato jeho „oběť“ může pomoci. Ostatní členové uvidí, že něco obětoval pro Y v přítomnosti ostatních členů a tím si vytvořil dobrou pověst, ostatní pak budou v budoucnu více nakloněni tomu, X pomoci. S tím se pak váže ono odměnění reputace, kdy se Z (někdo z členů) obětuje pro X, neboť ví, že X dříve něco obětovalo pro Y.⁴⁸

Tento typ důvěry byl například podle Luhmanna zcela klíčový v tradičních společnostech, kde se členové komunity znali mezi sebou navzájem. Výše uvedené vztahy zde tak mohly velice dobře fungovat, a pokud bychom chtěli použít výše uvedeného Simmelova dělení důvěry, pak bychom mohli hovořit o důvěře obecné. Jak jsme však uvedli, tak v dnešní společnosti je pro nás velice důležitý právě onen druhý typ důvěry, kterou je důvěra v instituce či systémy, která bývá

označována jako neosobní důvěra. I rámci této hraje svou roli reputace. Dochází ale k tomu, že každý člen každé skupiny nezná všechny další členy a nemůže využívat svých osobních dojmů a zkušeností s ním. Můžeme s jistotou říci, že se navzájem neznají ani všichni obyvatelé středních či větších měst, natož pak například celého státu.

Neosobní důvěra

Pokud hovoříme o *neosobní důvěře*, pak se jedná o důvěru, kterou vkládáme v osobu, s kterou jsme nikdy před tím nepřišli do osobního styku, a o důvěru v instituce či systémy. Právě tento typ důvěry se zdá být relevantní, pokud zmiňujeme důvěru v justici. Mnozí občané nepřejdou během svého života do osobního kontaktu třeba s žádným soudcem, ale i přesto je pro systém důležité, aby i tito lidé měli důvěru v justici. Rovněž nejde o to, že bychom znali reputaci všech osob, které jsou součástí systému či instituce, ale máme nějaký celistvý obraz o fungování tohoto systému nebo instituce, který si vytváříme na základě toho, jak je nám prezentována a jaké s ní a jejími jednotlivými členy máme zkušenosti.

V této souvislosti pak Giddens hovoří ve spojitosti s důvěrou o tvárných a beztvárných závazcích. Beztvárné závazky jsou spojeny s důvěrou v systémy a instituce a tvárné závazky jsou spojeny s důvěrou v členy instituce, s kterými se setkáme, nebo je nám s nimi zprostředkovan kontakt. Mezi těmito je vzájemný vztah, dochází k jejich propojení v takzvaných přístupových bodech. V tomto bodě dochází k tomu, že je jedinci zprostředkovan kontakt s někým, kdo reprezentuje danou instituci, v případě justice to bude nějaký konkrétní soudce. V těchto bodech dochází k tomu, že může dojít k vytvoření interpersonální důvěry, která může následně přispět k budování důvěry neosobní, důvěry v danou instituci.⁴⁹

Nemusí se jednat přímo o osobní kontakt, ale i o kontakt zprostředkovaný (například prostřednictvím médií), kde získáme nějakou konkrétní zkušenost s reprezentantem dané instituce, a i na základě ní si vytváříme

⁴⁷ WOLFE, R. N. Trust, anomia, and the locus control: alienation of US college students in 1964, 1969, 1974. *Journal of Social Psychology*, 1976, No. 100, str. 151–172. Pokud by někoho zajímala otázka vývoje morality, která se nese v naturalističtějším duchu, kde můžeme spatřovat obdobnou myšlenku, tedy že jsme morální, protože žijeme ve společnosti, nikoli opačně, tedy že žijeme ve společnosti, protože jsme morální, doporučuji knihu od evolučního psychologa Michaela Tomasella. TOMASELLO, M. *The Natural History of Human Morality*. Cambridge 2016. To, že jsme se stali morálními a záleží nám na naší reputaci, je pak zapříčiněno tím, že jsme na sobě navzájem závislí, potřebujeme neustále vstupovat s dalšími osobami do vzájemných vztahů.

⁴⁸ MELAMED, D., SIMPSON, B., ABERNATHY, J. The Robustness of Reciprocity: Experimental Evidence that Each Form of Reciprocity is Robust to the Presence of Other Forms of Reciprocity. *Science Advances*, 2020, Vol. 6, No. 23. Dostupné na <<https://www.science.org/doi/10.1126/sciadv.aba0504>>

⁴⁹ GIDDENS, c. d., str. 98.

obraz.⁵⁰ Pokud je tato zkušenost negativní, pak tím samozřejmě mohou tito členové přispívat k tomu, že nejen oni sami budou považováni za nedůvěryhodné, ale následně může být i celá instituce považována za nedůvěryhodnou, nebo v ní může klesnout důvěra. Proto je velice důležité to, aby si každý reprezentant byl vědom svého osobního závazku, který se s výkonem jeho funkce pojí.

V rámci tohoto kontaktu je tak, zdá se, důležité, aby tito působili důvěryhodně. Zcela zásadním momentem se tak jeví to, jak působí na veřejnost. V tomto kontextu můžeme na základě výše uvedeného zvažovat následující možnosti:

- 1) zkušenost konkrétní osoby (například během řízení, kterého je účastníkem),
- 2) zkušenost zprostředkovaná médií (zde se může jednat například o rozhovory se soudci v médiích, nebo pak o to, že média prezentují nějaké kauzy).

Můžeme se tak ptát, co v lidech vzbuzuje pocit důvěry, když se setkají s lidmi, které neznají a přijdou s nimi „nahodile“ či zprostředkovaně do styku. V takovém případě nemůžeme usuzovat na důvěryhodnost dané osoby na základě naší předchozí zkušenosti s ní. Abychom zjistili odpověď na otázku, co vzbuzuje v lidech pocit důvěry, tak se zaměříme na hlavní determinanty. K tomuto využijeme zjištění vědců, kteří se otázce důvěry a důvěryhodnosti věnují.

Ti tvrdí, že jedním z velice důležitých faktorů je vzhled osoby, ať už se jedná o vzhled obličeje, účes, věk, nebo třeba pohlaví. Byť se nám takovéto hodnocení důvěryhodnosti osoby může zdát poměrně povrchní, neboť všichni známe upozornění, že nemáme soudit knihu podle obalu, tak výzkumy ukazují, že člověk na základě těchto faktorů vyhodnotí důvěryhodnost druhé osoby během minimální doby (uvádí se 39 ms), a to zcela nevědomě.⁵¹ Tyto naše „první dojmy“ jsou pak

v průběhu interakce s danou osobou aktualizovány, aby více odpovídaly tomu, jak se skutečně chová, ovšem k tomu dochází poměrně pomalu.⁵² První dojem se tak zdá velice důležitý.⁵³

Při vytváření prvního dojmu, na jehož základě si vytváříme mimo jiné i představu o charakteru osoby a o jeho důvěryhodnosti, hrají důležitou roli statické a dynamické faktory. Mezi statické můžeme zařadit například vzhled, šířku tváře nebo styl oblékání. Dynamickými jsou pak faktory, které se v průběhu interakce mění a které můžeme do jisté míry ovlivnit, byť některé reakce jsou automatické. Sem můžeme řadit například výraz obličeje, postoj těla nebo tělesné pohyby. Všechny tyto faktory dle výzkumů ovlivňují to, jaký dojem vytváříme na ostatní a jak budou vnímat naši personalitu,⁵⁴ tedy i to, jaké vlastnosti a charakter nám připíšou.

Pokud se zaměříme nejprve na vzhled a konkrétně pak na tvář, pak se podle výsledků ukazuje, že lidé mají větší tendenci věřit jedincům s méně maskulinní tváří. Naopak s osobami, které mají více maskulinní rysy tváře, zejména které mají širší obličej,⁵⁵ jsou spojovány podle výzkumů rysy dominance a agresivity, kde tyto mají negativní vliv na hodnocení důvěryhodnosti. Dalšími faktory, které podle některých výzkumů zvyšují důvěryhodnost a týkají se obličeje, jsou pak i emocionální projevy, jako například úsměv. Zdá se, že lidé mají větší tendenci důvěřovat jedincům, kteří se usmívají, nebo mají alespoň neutrální výraz. Nikoli jedincům, z jejichž mimiky lze vyčíst negativní emoce.⁵⁶

Dalším faktorem, který je spojen se vzhledem a který hraje roli, je pak věk. Samozřejmě tento nám není znám a usuzujeme na něj například podle vrásek, kůže a dalších. Podle výsledků výzkumů mívají lidé tendenci důvěřovat spíše starším jedincům, nebo jedincům, kteří se jim zdají podle indicií starší. To

⁵⁰ V tomto případě pak neuvažujeme pouze o osobní reputaci, rozuměj reputaci dané osoby, která je na základě zkušenosti s ní spojena, ale o reputaci celé instituce.

⁵¹ TODOROV, A., PAKRASHI, M. and OOSTERHOF, N. N. Evaluating faces on trustworthiness after minimal time exposure. *Social Cognition*, 2009, No. 27, str. 813–833.

⁵² CHANG, L. J., DOLL, B. B., van't WOUT, M., FRANK, M. J., & SANFEY, A. G. Seeing is believing: Trustworthiness as a dynamic belief. *Cognitive Psychology*, 2010, Vol. 61, Issue 2, str. 87–105.

⁵³ Některé výzkumy dokonce ukazují, že je pro nás mnohem důležitější právě tento náš dojem z nějaké osoby (to, zda se nám zdá důvěryhodná či nikoli), mnohem více třeba než nějaké relevantnější faktory, jako je její reputace nebo její minulá chování. Lidé ve hře důvěry („trust-game“) jsou ochotni si připlatit za fotografii druhého, aby mohli usoudit jeho důvěryhodnost, a na tento svůj úsudek spoléhají i přesto, že je jim podána informace například o nedůvěryhodném jednání této osoby v minulosti. Ani tato informace nemá moc velký dopad na to, jak danou osobu hodnotí. Pokud jim přišla důvěryhodná na základě fotografie, pak ji za důvěryhodnou i nadále považují. Viz např.: ECKEL, C. C., & PETRIE, R. Face value. *The American Economic Review*, 2011, Vol. 101, No. 4, str. 1497–1513, EWING, L., CAULFIELD, F., READ, A., RHODES, G. Perceived trustworthiness of faces drives trust behaviour in children. *Developmental Science*, 2015, Vol. 18, No. 2, str. 327–334, REZLESCU, C., DUCHAINE, B., OLIVOLA, C. Y., CHATER, N. Unfakeable facial configurations affect strategic choices in trust games with or without information about past behavior. *PLoS ONE*, 2012, Vol. 7, No. 3.

⁵⁴ HOWLETT, N., PINE, K., ORAKCIOGLU, I., FLETCHER, B. The Influence of Clothing on First Impressions: Rapid Positive Responses to Minor Changes in Male Attire. *Journal of Fashion Marketing and Management*, 2013, Vol. 17, No. 1, str. 38–48.

⁵⁵ Zajímavostí může být, že podle výsledků tito muži se širšími tvářemi opravdu častěji podvádějí ve hře důvěry své partnery. Tamtéž.

⁵⁶ Toto pak zpochybňují Carragher a kol. ve svém výzkumu, kde tvrdí, že větší roli při odhadování důvěryhodnosti hrají spíše stabilnější faktory (jako je například právě uvedená šířka obličeje) než tyto proměnné, které navíc můžeme, pokud se snažíme, alespoň částečně ovlivnit. Zcela jistě pro nás není problém vykouzlit na tváři „falešný“ úsměv. CARRAGHER, D. J., THOMAS, N. A., NICHOLLS, M. E. R. Is Trustworthiness Lateralized in the Face? Evidence from a Trust Game. *Laterality*, 2018, Vol. 23, No. 1, str. 20–38.

je zřejmě zapříčiněno tím, že s vyšším věkem bývá spojováno to, že člověk má nějaké životní zkušenosti, takže pak ke starším lidem poměrně často automaticky přiřazujeme moudrost (získanou právě prostřednictvím jejich zkušeností).⁵⁷ To samozřejmě neplatí zcela bezvýjimečně. Někteří si naopak s vyšším věkem mohou spojovat nějaké negativní vlastnosti.

Krom výše uvedených hraje důležitou roli i oblečení. Asi všichni známe frázi, že šaty dělají člověka. Možná si ale neuvědomujeme, jak moc pravdy se v této frázi podle výzkumů skrývá. Například Bell zkoumal, jaký vliv mají čtyři různé styly oblékání na hodnocení osobních charakteristik a vlastností člověka. Těmito styly byl styl odvážný, konzervativní, formální a neformální (běžný). Každý z těchto stylů „komunikoval“ k příjemcům jinou zprávu, na základě které k němu přiřazovali vlastnosti. Zajímavé je, že k jedinci, který byl formálně oblečený, lidé přiřazovali veškeré pozitivní vlastnosti a charakteristiky, které byly na výběr. Naopak k jedinci, který byl oblečen neformálně, pak přiřazovali ty nejméně příznivé (negativní).⁵⁸ Oblečení je tak, zdá se, „(...) systematickým prostředkem, kterým nositel oblečení sděluje informace o sobě lidem v okolí“⁵⁹. Oblečení může být tedy vnímáno jako velice důležitý prostředek komunikace,⁶⁰ který ovlivňuje to, jak nás lidé vnímají a jaké vlastnosti nám přisoudí.

Kromě těchto faktorů, které můžeme spojovat se vzhledem, je pak důležité zmínit, že lidé více důvěřují členům svých skupin („in-group members“) mnohem více než jedincům stojícím mimo ně („out-group members“). Toto se projevuje jak u menších skupin, kde je možné, že se všichni členové znají osobně a vědí tak, kdo je členem skupiny, tak u větších sociálních skupin. Zde se můžeme ptát, jak jedinec pozná, že se jedná o člena jeho skupiny, když je vysoce pravděpodobné, že s ním nikdy před tím nepřišel do styku. V tomto případě hraje podstatnou roli to, že se tento jedinec chová stejně jako „my“. V rámci sociálních skupin (třeba i celých komunit, společností, národů) můžeme identifikovat různá pravidla, která nějakým způsobem regulují naše chování. Těmi mohou být pravidla etikety, etická, morální, právní aj. Pokud se osoba, s níž přijdeme do styku, chová podle těchto pravidel (tedy konformně), pak nám to indikuje, že zřejmě patří do stejné

skupiny, a na základě toho ji považujeme za důvěryhodnější.

V souvislosti s tímto dodržováním společenských norem pak, vzhledem k výše diskutovanému vlivu oblečení na první dojem, můžeme uvést, že i oblékání bychom mohli zařadit do této kategorie. Sice ho můžeme pojit s vzhledem, ale pokud se nad tím zamyslíme, tak i v oblékání můžeme vysledovat pravidla – módní pravidla. Například podle McCrackera a Rotha pak právě tato komunikace skrze oblečení závisí na kodexu, který v sobě zahrnuje společenské a kulturní normy, které sdílejí členové různých komunit a společenských skupin.⁶¹ Prostřednictvím oblečení pak můžeme dávat najevo i naši „příslušnost“ k nějaké z nich.

Všechny tyto faktory pak hrají svou roli, jak v případě kontaktu 1), tak 2). V následujících řádcích se toto pokusíme osvětlit a demonstrovat buď prostřednictvím konkrétních případů, nebo za pomoci myšlenkového experimentu, kdy čtenář může zapojit svou imaginaci a intuici.

Důstojný soudce

Na základě výše uvedeného nyní můžeme dovést nějaké „základní“ rysy toho, jak by měl vypadat důstojný soudce, pokud je naším předpokladem, že jednou ze základních funkcí „důstojnosti“ soudce je vytváření či udržování důvěry v justici. Výše bylo vysvětleno, proč je důvěra v systém a instituce důležitá. Pokud ji lidé ztratí, pak může docházet k nestabilitě systému a k tomu, že bude potřeba využívat hrubé síly.

Osobní přístupový bod

Když jsme diskutovali důvěru, tak jsme zmínili, že zde máme jisté přístupové body, kde dochází ke kontaktu ostatních jedinců s reprezentanty instituce. Rovněž jsme uvedli, že se může jednat buď o kontakt přímý, nebo zprostředkovaný. My se nyní zaměříme na „osobní přístupový bod“, kde dochází k přímému, osobnímu kontaktu jedinců s reprezentanty instituce. K tomu může docházet v budově soudu, například v rámci řízení, nebo i ve volném čase, kdy se soudci setkávají během volnočasových aktivit s dalšími osobami.

⁵⁷ CHEN, Z., LI, Y., WANG, K., QI, Y., LIU, X. The Effects of Trustor Age and Trustee Age on Trustworthiness Judgments: An Event-Related Potential Study. *Frontiers in Aging Neuroscience*, 2022. Dostupné na <<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fnagi.2022.815482/full>>

⁵⁸ HOWLETT, PINE, ORAKCIOGLU, FLETCHER, c. d., str. 39–40.

⁵⁹ DAMHORST, 1990, str. 1, citováno podle HOWLETT, PINE, ORAKCIOGLU, FLETCHER, c. d., str. 39.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ McCracken, Roth, 1989, citováno podle HOWLETT, PINE, ORAKCIOGLU, FLETCHER, c. d., str. 39.

Nyní budeme postupovat v pořadí, v jakém jsme výše diskutovali faktory ovlivňující první dojem a souzení na důvěryhodnost osoby. Prvním, co jsme uvedli, byla tvář. Zde jsme rozlišili mezi statickými a dynamickými prvky, kde výrazným statickým prvkem ovlivňujícím důvěryhodnost byla šířka tváře. Na tomto místě se asi shodneme, že s tímto faktorem soudce mnoho svým vlastním přičiněním nezmůže.⁶² Možná může zvolit střih vlasů, který jeho tvář opticky zúží. Co může alespoň částečně ovlivnit, je to, jak se tváří. Na základě zjištění výzkumníků by jeho tvář spíše neměla vyjadřovat negativní emoce. Výše jsme uvedli, že úsměv nebo neutrální výraz zvyšují důvěryhodnost. V případě soudců, a to v situaci během řízení, bychom se asi spíše měli přiklonit k neutrálnímu výrazu, neboť úsměv by se vzhledem k tomu, že řeší pro účastníky vážné věci, mohl zdát neadekvátní. Pokud bychom zvažovali volnočasové aktivity, pak samozřejmě úsměv může být namístě.

Dále jsme uvedli, že svou roli hraje i věk. U soudce obecných soudů máme zákonem stanovenou věkovou hranici 30 let a u soudců Ústavního soudu hranici 40 let. Nemůžeme tak říci, že by se jednalo o vysoký věk (ostatně pokud by hranice byla až příliš vysoká, mohlo by docházet k tomu, že by se důvěra naopak mohla snižovat, neboť víme, že s příliš vysokým věkem může docházet ke snižování kognitivních funkcí a na základě toho by lidé mohli mít pochybnosti o schopnostech takových jedinců). Tato hranice nám zamezí tomu, abychom měli velice mladé soudce, kteří by možná nemuseli budít až takovou důvěru. Samozřejmě by časový prostor mezi absolvováním vysoké školy a jmenováním do funkce měl sloužit i – možná by se chtělo napsat zejména – k získávání zkušeností. Otázkou však může být, zda tyto hranice nejsou nastaveny takto i z důvodu důvěryhodnosti.

Posledním důležitým faktorem, který se týkal vzhledu, i když jsme uvedli, že v tomto případě je to na pomezí vzhledu a dodržování pravidel, je pak oblečení. I tento faktor je v případě soudců v případě přímého výkonu jejich funkce daný, jelikož soudci mají talár.⁶³

Nemusíme tak rozebírat, jaký styl oblečení si mají do soudní síně vybírat a proč. Patří do společenské skupiny, která má jasně daný „dress-code“. Talár vyjadřuje jejich příslušnost k této skupině. V takovém případě bychom mohli řešit spíše než styl oblékání to, zda jim jejich talár „padne“, ale díky jeho střihu nemusí soudce řešit, zda je mu šitý přímo na míru, což například u obleků řešit můžeme. Otázkou pak může být, zda je důležité, co má soudce pod talárem. Na základě výše uvedeného se zdá, že by soudce měl i přes to, že má talár, chodit do budovy soudu oblékaný spíše formálně⁶⁴ pro případ, že by ho někdo potkal na chodbě (bez taláru).

Tím jsme se dostali k poslednímu bodu, který se zdá být velice zásadní a již se nepojí „pouze“ se vzhledem. Jedná se o to, aby soudce vytvářel dojem, že je jedním z „nás“, a to prostřednictvím toho, že respektuje pravidla společnosti. Těmito pravidly nejsou pouze pravidla právní, kde na jejich dodržování odkazuje i požadavek bezúhonnosti, ale i pravidla jiných normativních systémů. Aby soudce působil důvěryhodně, měl by, zdá se, dodržovat například i pravidla slušného chování (etikety). Toto naše tvrzení můžeme podpořit tím, že na slušnost odkazují například i Bangalorské principy, kde právě slušnost je jednou ze základních hodnot.⁶⁵ Zdá se tak, že v případě výkonu funkce soudce se z pravidel „jak se mám slušně chovat“ stávají pravidla „jak bych se měl správně chovat“, a to nejen v budově soudu, ale i mimo ni. „Slušnost a zdání slušnosti jsou zcela zásadní při výkonu jakýchkoliv aktivit soudce.“⁶⁶ Zde si můžeme povšimnout i dalšího velmi důležitého aspektu, kterým je to, že se jakékoli chování a jednání soudce má zdát slušným. Důležité je tedy i to, jak jeho chování působí na veřejnost. Soudce tak musí brát v potaz, jak se jeho chování může jevit ostatním.

Pokud se zaměříme na to, jak má ono slušné chování vypadat v prostorách soudu, pak nalezneme nápovědy přímo v ustanoveních zákona. Soudce má při vedení soudních řízení zachovávat „důstojnost a pořádek. Ke stranám řízení, jejich zástupcům, svědkům a dalším osobám se chová zdvořile, korektně a trpělivě.“⁶⁷ Soudce by tak neměl v žádném

⁶² Možná by ale bylo zajímavé provést výzkum, který by se snažil vysledovat to, zda zde existuje nějaká korelace mezi tvarem obličeje, zejména jeho šířkou, a jmenováním do funkce soudce. Zda třeba zcela nevědomě nedochází k tomu, že jsou preferováni lidé, kteří dle průzkumů působí důvěryhodněji.

⁶³ Zajímavou otázkou v tomto kontextu by mohlo být zkoumání symbolické hodnoty taláru a jeho barvy.

⁶⁴ Toto může potvrdit i to, že mi během jednoho rozhovoru bylo sděleno, že jedna soudkyně byla svými kolegy kritizována za to, že si do „práce“ oblékla tričko s vystřihem, což se jim zdálo být nepřipadné, a to i přes to, že samozřejmě během řízení, jednání s účastníky atd. na sobě měla talár.

⁶⁵ Value 4, Propriety. Bangalore Principles of Judicial Conduct, c. d.

⁶⁶ Value 4, Propriety. Bangalore Principles of Judicial Conduct, c. d. „Propriety, and the appearance of propriety, are essential to the performance of all of the activities of a judge.“

⁶⁷ Bod IV. 2 Etikety zásad chování soudců, c. d.

případě nikoho například urážet nebo se ho snažit dehonestovat. Prostřednictvím tohoto vystupování může docházet nejen ke zvýšení důvěry, ale i ke zdání nestrannosti soudce. Když se soudce ke všem chová zdvořile, pak nezavdá příčinu k tomu, aby se někdo domníval, že s některou ze stran osobně sympatizuje. Soudce totiž „musí vystupovat nezaujatě a ke stranám nebo účastníkům řízení přistupovat bez ekonomických, rasových, etnických, sexuálních, náboženských nebo jiných předsudků“⁶⁸ Tím samozřejmě nezajistíme to, aby tyto předsudky neměl, to se zdá být jako úkol nemožný,⁶⁹ soudce se ale má chovat tak, aby se zdálo, že žádné předsudky nemá.

V budově soudu se soudce nemusí setkávat pouze s účastníky řízení a jejich zástupci či dalšími osobami v rámci řízení před soudem, ale setkává se i s ostatními zaměstnanci soudu, v některých případech se může setkávat i se zástupci sdělovacích prostředků. I ve vztahu k těmto osobám má být jeho chování stejné, neboť „zdvořilé a korektní vystupování je soudci vlastní i mimo řízení před soudem, zejména jedná-li se o zaměstnance soudu.“⁷⁰ Jak se zdá, soudce by měl jednat slušně opravdu s každým, ať se jedná o účastníky řízení, či jiné osoby spojené s řízením, nebo zaměstnance soudu.

Obdobně by se pak měl chovat i mimo budovu soudu, neboť i prostřednictvím jeho vystupování mimo budovu soudu si o něm a na základě toho i o justici jako takové lidé vytvářejí představu. Pokud by tak s lidmi, s kterými přijde do styku mimo řízení, jednal hrubě, povýšeně či je urážel, zřejmě by to nepřispělo k dobré pověsti jeho samotného ani instituce jako celku. Lidé by mohli nabýt dojmu, že se při přímém výkonu své funkce pouze „přetvařuje“ a ve skutečnosti je osobou, která není pro zastávání této funkce vhodná. Rovněž by se měl zdržet aktivit, které se mohou jevit tak, že by je společnost nepovažovala za akceptovatelné. Tomuto se budeme věnovat v následujících řádcích, byť by se tyto momenty daly zvažovat i na tomto místě.

Zprostředkovaný přístupový bod

Na tomto místě se budeme zabývat kontaktem zprostředkovaným (například prostřednictvím médií), kde toto „setkání“ označujeme jako zprostředkovaný přístupový bod. V tomto kontextu je důležité poznamenat, zejména v případě medializovaných kauz, že tyto budou spíše „negativního“ rázu. Média zřejmě nebudou zprostředkovávat informace o tom, že soudci přispívají na charitu nebo navštívili benefiční koncert, ale zaměří se spíše na nějaké pobuřující zprávy. Tímto způsobem pak může docházet ke značnému zkreslení obrazu institucí a jejich jednotlivých reprezentantů. Prostřednictvím médií nám budou prezentovány spíše mediálně zajímavé kauzy. Těmi budou zejména případy, které mají potenciál veřejnost zaskočit, či přímo šokovat. Další věcí, kterou v této souvislosti můžeme zmínit, je to, že i kdyby nám byly prezentovány naopak nějaké pozitivní informace (například že nějaký soudce pomáhá chudým, osamělým dětem atd.), tak se zřejmě nedostanou do povědomí veřejnosti tolik jako nějaké „excesy“.

Jednou z mediálně výrazných kauz byla Miss Monokini⁷¹, kterou zmiňuje i Hapla ve svém příspěvku. Jednalo se o to, že se soudkyně zúčastnila soutěže, v jejímž rámci byla i disciplína, kde se proměňovala takzvané „nahore bez“,⁷² kde za toto její jednání jí byl uložen kárný postih.⁷³ Martin Hapla ve svém příspěvku poukazuje na to, že pokud zvažujeme u nějakého chování či jednání soudců, zda nějakým způsobem narušuje důstojnost jejich funkce a zda za něj mají být kárně postiženi, pak bychom při rozhodování měli být velice opatrní, aby se nezakládalo pouze na nějakých našich dojmech, ale měli bychom být schopni uvést dostatečně silné důvody.⁷⁴ Tvrdí totiž, že „zásah do autonomie každého člověka by měl být ospravedlněn dostatečně silnými důvody. Totéž platí i pro soudce s tím, že takovým důvodem v jeho případě může být i ohled na funkčnost justice.“⁷⁵ Musíme se tak ptát, zda konkrétní jednání soudce mohlo nějakým způsobem tuto funkčnost ohrozit.

⁶⁸ Ustanovení § 80 odst. 2 písm. e) zákona č. 6/2002 Sb., zákon o sodech a soudcích.

⁶⁹ Například konkrétně předsudky jsou některými kognitivními vědci označovány jako „chronicky přístupné“ a my si někdy ani nejsme vědomi toho, že je naše myšlení tímto zkresleno. Např. BARGH, J. A., LOMBARDI, W. J. a HIGGINS, T. E. Automaticity of person X Situation effects on impression formation: It's just a matter of time. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1988, Vol. 55, No. 4. Dostupné na <<https://pdfs.semanticscholar.org/b549/1d6400acf794c2d24c4c93ce84e2009c54cc.pdf>>

⁷⁰ Bod IV. 2 Etických zásad chování soudců.

⁷¹ HAPLA, M. Může soudce dělat divné věci? Funkčnost soudnictví jako limit kárné odpovědnosti. *Jurisprudence*, 2020, č. 2, str. 40–45.

⁷² HAUPTFLEISCHOVÁ, c. d., poznámka pod čarou 32, str. 294.

⁷³ Rozhodnutí Kárného senátu Krajského soudu v Plzni ze dne 7. 8. 1990, sp. zn. Spr. 3132/90.

⁷⁴ HAPLA, c. d., str. 45.

⁷⁵ Tamtéž.

Když pak diskutuje otázku veřejného mínění, tak poznamenává, zda by se prostřednictvím kárné odpovědnosti měly vynucovat i nějaké předsudky, kterým společnost věří. Pokud bychom totiž opustili od požadavku na uvedení dostatečně silných důvodů a vycházeli jen z toho, jak to asi působí na společnost, pak by se mohlo stát, že tímto vycházením „vstříc“ společnosti bude docházet k fixování těchto předsudků, které by mohly z dlouhodobého hlediska justici spíše destruovat než přispívat k upevnění její pozice.⁷⁶ Jak bylo již několikrát zmíněno, je potřeba, aby společnost justici důvěřovala.⁷⁷ Ovšem to, že bychom jí vycházeli ve všem bezmezně vstříc, se nezdá Haplovi být nejlepším řešením. S tím, že bychom neměli rezignovat na justifikaci takových rozhodnutí, můžeme s Haplou souhlasit. Na stranu druhou se nabízí otázka, zda právě udržení nebo budování důvěry veřejnosti v soudnictví nemůže takovéto zásahy ospravedlnit.

Soudci na sebe totiž převzali odpovědnost a složením slibu se zavázali k tomu, že budou plnit povinnosti z ní plynoucí, mezi které patří i to, že nezavdají příčinu ke snížení důvěry v soudnictví a důstojnosti soudcovské funkce.⁷⁸ To by zcela jistě nemělo znamenat, že v osobním životě mohou pouze sedět doma nebo jít s dětmi na hřiště. Na stranu druhou by měli zvažovat, jaké jejich jednání by mohlo vyvolat na veřejnosti značný rozruch. Je totiž rozdíl například mezi účastí ve znalostní soutěži (kde i v tomto případě se může vyskytnout názor, že by se jí soudce neměl účastnit, pokud nevyhraje) a účastí v soutěži, kde se žena – soudkyně – proměňuje v polonahá.

Autorku osobně tato kauza zaujala a zajímal ji názor veřejnosti, tak během výuky zkusila se studenty vést o této problematice diskuzi. Studenti měli rozhodnout ve tříčlenných senátech, zda došlo v tomto případě ke kárnému provinění či nikoli. Této diskuze se zúčastnilo přes 200 studentů. Jednalo se o studenty prvního ročníku oboru právo a právní věda (můžeme tak říci, že je můžeme ještě považovat za veřejnost, která se však za několik let stane právníky).

Výsledky nebyly jednoznačné. Více než 50 % „senátů“ se přiklonilo k variantě, že

k provinění došlo. Při zdůvodnění poukazovali právě na důstojnost, že se jim v případě soudkyně nezdá vhodné a důstojné, aby odhalovala svá ňadra. Když se autorka zeptala na konkrétní důvody, které je k tomuto vedou, pak povětšinou nebyli schopni tuto svou reakci vysvětlit a stále se točili kolem toho, že takové chování není důstojné a že by neměli důvěru v soudkyni, která se účastní takových soutěží. V Haplově testu dostatečně silných důvodů by tak zřejmě neobstáli. Autorka se tak studentů zeptala, zda to znamená, že soudce nemůže například během dovolené navštívit nudapláž, kde bude nejen nahoře bez. V tomto případě se téměř všichni shodli, že může. Nyní se tak můžeme ptát, proč tomu tak je? Kde je rozdíl?

Rozdíl byl spatřován v tom, že pokud se soudkyně účastní takové soutěže, pak je vysoce pravděpodobné, že bude zachycena na fotografiích, které budou veřejně přístupné,⁷⁹ nebo na videích. Tímto způsobem by bylo její obnažené tělo veřejně dostupné na odiv všem. Oproti tomu, pokud bude na dovolené u moře, kde ji nikdo nezná a neví, že je soudkyní, pak se na nudapláži opalovat může. Je totiž vysoce nepravděpodobné, že by ji někdo identifikoval a spojil si ji s funkcí soudkyně, a rovněž je nepravděpodobné, že by ji při této aktivitě někdo natáčel. Ostatně, i pokud by k tomu došlo, tak by takové materiály neměl nikdo šířit dále.

Protiargument druhé strany byl nejčastěji takový, že je to její soukromý život, který nemá s profesí nic společného, a že si ve svém volném čase může dělat, co chce. Tento názor se však změnil, když se autorka dotázala, zda to znamená, že soudkyně může točit filmy pro dospělé. Zde se i tito studenti přiklonili k tomu, že nikoli. Zdá se tak, že onou dělící linií není „osobní“ a „profesní“ život, ale spíše nějaká míra toho, co která osoba považuje ještě za „akceptovatelné“. Zde může být samozřejmě velice těžké určit dělící linii. Zdá se však, že zde máme nějaké „extrémy“, na kterých se téměř všichni shodnou (příklad nudapláže a filmy pro dospělé), ale pak jsou zde případy, kdy je otázka (ne)akceptovatelnosti nejasná (např. Miss Monokini). Dalším protiargumentem, který se někdy objevoval, bylo

⁷⁶ Tamtéž. Ostatně, i pokud se podíváme na zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, tak zde máme explicitně uvedeno, že soudce se nesmí nechat ovlivnit veřejným míněním. V § 80 odst. 2 písm. d) zákona č. 6/2002 Sb., zákon o soudech a soudcích.

⁷⁷ *Strengthening the Confidence in the Judiciary*, c. d., str. 5.

⁷⁸ Ustanovení § 80 odst. 2 písm. b) zákona č. 6/2002 Sb., zákon o soudech a soudcích.

⁷⁹ Na tento aspekt, tedy na to, zda se informace o „nevhodném“ chování soudce mohou dostat do povědomí veřejnosti, narazila například i Iva Hauptfleischová ve svém výzkumu. Ta měla sestavený dotazník z 20 otázek, kde měli respondenti, kterými byli samotní soudci, odpovědět, zda se jedná o kárné provinění či nikoli. Modelové situace v dotazníku byly inspirovány skutečnými případy. Respondenti ve svých odpovědích někdy odkazovali právě i na to, že by záleželo na konkrétních okolnostech – například zda by se soudce takto choval někde, kde ho znají, nebo pak na tom, zda by se daná věc dostala do médií a tím i do povědomí veřejnosti. Viz např. HAUPTFLEISCHOVÁ, c. d., str. 294.

srovnání muže – soudce, který by se účastnil například kulturistické soutěže (rovněž nahore bez trika), kde by většina toto jako provinění nevnímala. Tázali se tak, proč v tomto hledí jinak na ženu a jinak na muže.

Pokud se nad tím zamyslíme, pak se nám zde dostává do hry to, co jsme pojednali výše u důvěry. Důvěryhodnější se nám zdají být osoby, které jsou součástí naší skupiny. Zde jsme zmínili, že je určující jistá konformita – to, zda se jedinec chová podle „námi“ akceptovaných pravidel a standardů, mezi kterými nalezneme i pravidla etikety, etiky, pravidla morální a další. Zdá se, že ve společnosti stále převládá názor, že nahota není v souladu s těmito pravidly. Navíc je vnímáno jinak tělo muže a ženy, kde u ženy spatřujeme jako intimní partii i její hrudník, u muže nikoli. Tato pravidla se samozřejmě mohou v závislosti na místě a čase měnit,⁸⁰ pokud však chceme působit důvěryhodně, měli bychom k nim být vnímaví. Obzvláště pokud vykonáváme veřejnou funkci, kde můžeme svým nekonvenčním chováním narušit důvěru v ni samotnou.

Autorka uznává, že některá tato pravidla nemusí v dnešní době dávat dost dobrý smysl, na což upozorňuje například Jonathan Haidt, když diskutuje naše morální intuice. Co však Haidt dodává, je to, že jsou v nás tak hluboce zakořeněná, že se na základě nich automaticky rozhodujeme (například zda nějaké jednání bylo dobré, či špatné) a až následně hledáme důvody pro toto naše rozhodnutí. Je otázkou, zda mají právě soudci a soudkyně svým chováním tato pravidla „zpochybňovat“ a stávat se boříči předsudků. Autorka se osobně domnívá, že k tomuto „boření“ nepřípadných předsudků a stereotypů by mělo docházet spíše na úrovni diskuze, hledání důvodů v rámci odborných i laických debat a nikoli prostřednictvím judikatury kárných senátů, kde by nám soudci říkali: „Víte, my víme, že ve společnosti existuje toto přesvědčení, a to většinově, ale my se domníváme, že pro něho nemáte dostatečně silné důvody, a proto ho nebudeme považovat za kárné provinění.“ Autorka se domnívá, že naopak toto jednání by mohlo justici ohrozit, neboť by se mohlo zdát, že si

sama pro sebe a pro své členy vytváří zvláštní pravidla, kde nebere v potaz další členy společnosti.⁸¹

Pro ilustraci zažitých „předsudků a tabu“ si na tomto místě můžeme provést menší myšlenkový experiment inspirovaný Haidtovým příkladem. Haidt prezentuje následující (čtenář si po přečtení příkladu může zkusit odpovědět sám za sebe): „Julie a Mark jsou bratr a sestra, kteří společně cestují po Francii o letních prázdninách během studia vysoké školy. Jednou v noci jsou v chatě poblíž pláže. Rozhodnou se, že by bylo zajímavé a zábavné, kdyby se zkusili milovat. Přinejmenším by to pro každého z nich byla nová zkušenost. Julie bere antikoncepci, ale Mark použil i kondom, pro jistotu. Oba si to náramně užili, ale rozhodnou se, že už to nebudou opakovat. Nechávací si tu noc jako zvláštní tajemství, díky kterému se cítí ještě blíž jeden k druhému. Co si o tom myslíte, bylo toto jejich chování správné/v pořádku?“⁸²

Většina lidí podle Haidta a jeho kolegů automaticky odpoví, že nikoli, že to bylo špatné. Když se jich výzkumníci zeptají důvody, které je k tomuto soudu vedly, tak je hledají až následně. To, že takové jednání označí za špatné, je automatická reakce.⁸³ Zdá se však, že důvody, s kterými následně přicházejí, nemají moc oporu v racionalitě – Haplovými slovy nejsou dostatečně silné. Uvádějí například nebezpečí toho, že by Julie otěhotněla, když jim výzkumníci zopakují, že byly použity dvě formy antikoncepce, hledají další důvody. Napadne je to, že se mezi Julií a Markem mohou pokazit vztahy (ano, všimněme si, že v příběhu je, že se naopak cítí být jeden druhému blíže než kdy před tím). Lidé nefungují tak, jak nám je vykreslují racionalisté (a jak by si možná někteří z nás přáli), ale důležitou roli v našem životě a rozhodování hrají intuice a emoce.⁸⁴

I v tomto případě to vypadá, že lidé ke svému závěru nemají dostatečně silné důvody. Mohli bychom se tak domnívat, že pokud k takovému soudu nemáme dostatečně silný důvod, pak bychom měli podle Haplovy analýzy uznat, že pokud by se soudce dopustil incestu, pak by to bylo v pořádku a neměl by za to být kárně postižený. Ani toto chování by

⁸⁰ Autorka se domnívá, že i tato kontextuální závislost na místě a čase je důvodem, proč nemůžeme pojem „důstojnosti soudce“ přesně vymezit a definovat. Pokud ho spojíme s důvěrou a důvěryhodností, jak jsme učinili v tomto textu, pak se zdá, že zde máme některé relativně neměnné faktory (např. vzhled) a dále relativně proměnné faktory (např. různá společenská pravidla).

⁸¹ Ostatně odkaz na to, že soudci mají při svém jednání a chování brát v potaz i to, jak se bude zdát veřejnosti, nalezneme i v Etických zásadách chování soudce či Bangalorských principech. Můžeme odkázat na zákaz „nevhodného vystupování, projevu, i všeho, co by mohlo vzbudit takový dojem.“ (Bod IV.1 Etických zásad chování soudce) nebo na to, že „slušnost a zdání slušnosti jsou zcela zásadní při výkonu jakýchkoli aktivit soudce.“ (Value 4, Propriety, Bangalore Principles of Judicial Conduct, c. d.)

⁸² HAIDT, J. The Emotional Dog and Its Rational Tail: A Social Intuitionist Approach to Moral Judgment. *Psychological Review*, Vol. 108, str. 814–834.

⁸³ Tamtéž, str. 815.

⁸⁴ HAIDT, c. d., str. 815.

nenarušilo onu Haplou stroze vylíčenou funkci justice, tedy aby docházelo k nestrannému a nezávislému rozhodování. Nyní si můžeme představit, jak by tato informace zapůsobila na veřejnost – domnívá se čtenář, že by se tímto upevnila důvěra v soudce a justici? Dle názoru autorky nikoli a reakce veřejnosti by byla zřejmě ještě bouřlivější než v případě Miss Monokini, a to i přesto, že by onen soudce třeba vykonával svou funkci zcela nestranně a nezávisle.

Pokud budeme brát v potaz i důvěru veřejnosti, pak se nám dostávají do hry pravidla a standardy, které by osoba vykonávající tuto funkci měla brát v potaz, byť je třeba osobně nepovažuje za dostatečně odůvodněné. Při výkonu funkce soudce je zásadní, jak ho vnímá veřejnost, a svým chováním může ovlivnit i to, jak veřejnost vnímá instituci jako celek. Pokud budeme brát vážně požadavek důvěry veřejnosti, pak by soudce, zdá se, měl vystupovat jako důvěryhodná a slušná osoba, která ctí pravidla společnosti – což indikuje, že je jedním z „nás“. Právě toto může podle autorky sloužit jako poměrně dostatečně silný důvod k tomu, aby docházelo k jistému „omezování“ i v jeho osobním životě.

Závěr

V tomto textu jsme poukázali na to, že být vykonavatelem profese je zvláštním druhem bytí ve světě. S výkonem profesí bývají spojována normativní očekávání, která například s běžnými zaměstnanci spojována nebývají. Osoby, které profese vykonávají, si jsou však tohoto vědomy a přijímají na sebe odpovědnost plynoucí z výkonu jejich funkce, a to veřejně prostřednictvím slibu. Tato odpovědnost je pak nejen vnější, tedy že osoby vykonávající tyto profese někdo „hlídá“, ale i vnitřní, kdy zde jsou kladeny jisté požadavky na samotnou osobu vykonavatele profese.

V případě profese soudce hraje důležitou roli to, aby rozhodoval nestranně a nezávisle. Zdá se však, že to není vše, co je po soudci vyžadováno. Soudce by měl jednat a chovat

se důstojně, a to nejen v budově soudu, ale i při všech jeho volnočasových aktivitách (mimo přímý výkon jeho funkce). Mohli bychom hledat důvod, proč tomu tak je. V tomto textu jsme argumentovali, že jednou ze základních funkcí oné důstojnosti je to, aby byla udržována či budována důvěra v justici, kde právě na důvěru se v kontextu výkonu funkce soudce odkazuje. V případě důvěry v instituce se jedná o důvěru neosobní, kde při vyhodnocování toho, zda je osoba či instituce důvěryhodná, používají lidé různé střípky informací k tomu, aby na toto usoudili.

Důležitými momenty jsou pak přístupové body, kdy dochází ke střetu veřejnosti (dalších osob) s reprezentanty instituce. Tyto body mohou být buď osobní, kdy se veřejnost přímo setká s reprezentantem, nebo zprostředkované, kdy jsou veřejnosti podávány informace prostřednictvím médií. V obou případech můžeme identifikovat faktory, které jsou zásadní pro určení důvěryhodnosti. Těmi nejdůležitějšími jsou vzhled (obličej, výraz), oblečení a to, zda se jedná o člena naší skupiny, což určujeme podle toho, zda se daná osoba chová podle naší společností akceptovaných standardů.

Právě skrze koncept důvěry a jejího budování či udržení se nám dostávají do hry nejrůznější pravidla, která musí daná osoba respektovat a dodržovat, abychom ji považovali za důvěryhodnou. Argumentovali jsme, že právě tato funkce důstojnosti může být dostatečně silným důvodem pro to, aby docházelo i k nějakým „omezování“ v rámci osobního života soudce, neboť pokud bereme vážně požadavek na důvěru, pak bychom měli být vnímaví k tomu, co společnost považuje za „akceptovatelné“. Některá tato pravidla nemusí mít dost dobrý smysl, ale uvedli jsme, že nám nepřipadá jako nejvhodnější řešení, aby tyto případné „předsudky“ byly bourány soudci právě v rámci kárných řízení, kde by se mohlo zdát, že si vytvářejí vlastní pravidla sami pro sebe. Mnohem případnějším místem, kde by se měla tato problematika řešit, jsou třeba akademické diskuze.